



UNIVERSITÄTS-  
BIBLIOTHEK  
PADERBORN

## **Universitätsbibliothek Paderborn**

### **Vera Concilii Tridentini Historia**

Contra falsam Petri Suaui Polani narrationem

**Pallavicino, Sforza**

**Antverpiae, 1670**

Capvt VIII. Legatio Cardinalis Aleandri in Germaniam ad Religionis dissidia componenda.

**urn:nbn:de:hbz:466:1-11642**

1538.

<sup>a</sup> Literæ  
Farnesij To-  
leto quæ ad  
Paulum III.  
20. Ianuarij  
1539.

<sup>b</sup> Ex cõpen-  
dio Litera-  
rũ ex Gallia  
21. Ianuar.  
1539. scri-  
ptis à La-  
tino Iuvena-  
li, Internun-  
tio Pontifi-  
cis Extraor-  
dinario ad  
Cardinalem  
Farnesium,  
& ab eo ad  
Cardinalem  
Aleandrum  
missis, cuius  
manu non-  
nulla in  
margine an-  
notata, re-  
posita sunt  
in Archivio  
Burghesio-  
rum.

<sup>c</sup> 3. Septem-  
bris 1538.

<sup>d</sup> De duobus  
primis con-  
stat ex auto-  
grapho Car-  
dinalis Far-  
nesij, Episto-  
lâ ad Alean-  
dram, 17.  
Decembris

1538. apud  
Barberinos.  
De tertio ex  
Epist. Card.  
Aleandri Le-  
gati, & Fla-  
uij Migna-  
relli Nuntij  
apud Ferdin-  
andum, ab  
vtroque scri-  
pta ad Cor-  
din. Farnes-  
ium, 20.  
Nov. 1538.

Neque id temporis hanc fiduciam Paulus temerè conceperat; ciuilibus quippe tumultibus Catholicorum in Regem humanitate prorsus exutum, accedebat primò Regis vtriusque diserta comprobatio, vt <sup>a</sup> Farnesius Granuellano commemorauit. Addebantur se-  
cundò promissa Cæsaris, spesque <sup>b</sup> à Francisco Rege, sicuti vel Sues-  
uis testatur, facta, nec certè per simulationem; nam post diploma  
Paulo sponderat, se Legato suo apud Angliæ Regem inuincibili-  
rum, vt eodem die inde discederet, quo Cæsareus Legatus disces-  
sisset; simulque eam insulam se aggressurum iustis copiis, vbi Cæ-  
sar cum Rege Scotiæ suis etiam viribus adesset, quò adempta bello  
postea inter se diuiderent, vel nouum illis Regem imponerent.  
Quin compertum habeo, noluisse Pontificem, nisi hoc nixum fun-  
damento, sententiam proferre. Cùm enim tres ante annos Ferdin-  
ando Regi significasset quæ meditaretur in Henricum, ob iniu-  
riam matereræ Cæsaris ac Ferdinandi, vnaque primæ Sedi ab eo  
illatam, <sup>c</sup> responsum accepit, videri quidem consilium æquitati cau-  
sæ, Regis contumaciæ, & Pontificio Religionis studio consenti-  
neum, seque, quod in se foret, proptare illi præstò futurum ad rem  
perficiendam, vt ratio postulabat, non tamen posse fidenter illud  
comprobare, nondum perspectâ super eo Cæsaris voluntate. Pon-  
tifex verò substitit, dum hic bello Germanico & Gallico distin-  
batur: sed cùm postea ab vtroque expeditum cerneret, ipsūque  
simul cum Regibus Galliæ ac Romanorum <sup>d</sup> benè animatum ad in-  
terdicendum cum Britanno commercium, vbi Pontifex sententiam  
protulisset, nimis profectò ignauiter audiisset, nisi rem tentasset,  
quippe nemo Paulum non incusaret, quasi animus ipsi defuisset ad  
curandam igne gangrænam, ne tam nobile Regnum putresceret.  
Enimuerò non ciuili minùs quàm naturali corpori congruit Hippo-  
cratis documentum; In extremis malis adhibendam medicinam  
dubiam potiùs quàm nullam.

## CAPVT VIII.

*Legatio Cardinalis Aleandri in Germaniam ad Religionis  
dissidia componenda.*

**C**Æsar ac Ferdinandus Rex, qui ad id vsque tempus Con-  
cilium per summum ardorem efflagitauerant, cùm Pontifex  
lentè agere videbantur; vbi iam operi manus admovebatur,  
edocti rei sã hæreticos Concilio nequaquam acquieturos, intue-  
bantur eâ perspicuitate, quam pariunt proxima corpora, verti-

rem oppositarum rationum, quas ipsis expendendas Clemens obiecerat, sed visas eo viuente minoris ponderis, quasi ab eo profectas qui rem suam ageret. Qua in re plerumque homines peccant, minime intelligentes, huiusmodi Consiliarij non quidem auctoritati fidendum, sed audienda perpendaque argumenta: amor enim propriæ utilitatis, qui ad oppositam sibi veritatem cæcus est, simul etiam ad sibi conducentem Argus est; quare validissima causæ munimenta, quæ Iudici patronus affert, ea sunt, quæ à voce litigatoris rei suæ fatigentis accepit.

1538.

2 Itaque cum illi<sup>a</sup> futuram prospicerent ex Concilio non reconciliationem hæreticorum, sed proscriptionem futuram, atque ex ea turbulentiores motus pertimescerent, in concordia consilia omnes iere. De illa Cæsar egit Villafrancæ cum Pontifice; vbi conuenit inter vtrumque, b vt Legatus in Germaniam mitteretur Aleander Cardinalis, in quo maior quàm in ceteris ad hæc inerat rerum vsu solertia, magisq; Casari perspecta. At quoniam si eo nomine legaretur vt Lutheranos ad concordiam c reuocaret, meritò timendum erat, ne illorum arrogantia insoleceret, ne Pontificis maiestas abiiceretur, ne eius mercis pretium aufereretur, cuius tanta cupiditas ostentabatur; satis Pontifici visum Lucam regresso, tria Legato diplomata tradere: Primum, d quasi secundarium & ex accidente, de Bohemorum conciliatione, ad quam procurandam acceperat à Pontifice ante annum facultatem Moronus Nuntius, & cuius breuî spem abiecerat: Secundum, primarium, vnde titulus Legationi inditus, de Pannoniæ rebus; ad pacem videlicet perficiendam, nondum solemniter confirmatam inter Ferdinandum & Ioannem Reges, & ad componendam Ecclesiarum administrationem, quarum Antistites nondum erant Pontificis auctoritate comprobati, atque ad arcendam inde Lutheri pestem Turcarumq; tyrannidem: Tertium, de concordia Lutheranorum, quod diploma e tantisper celaretur, dum spes euentus prosperi assurgeret. De hac Legatione, quæ annum expleuit, per supinam negligetiam ne verbum quidem Suauis Ferdinandus Rex quamuis initio Aleandri electioni plauserit, e cumq; honorificè ac amanter exceperit; suorum tamen consiliis impulsus, in quorum multis non æquè ac in domino pietas inerat, Romæ per suos Oratores, an etiam Nuntij Moroni operâ; significauit, Aleandrum conflandæ concordia idoneum non videri, quippe Lutheranis odiosum ex præteritis contentionibus, & ob Edictum

<sup>a</sup> Epistola Moroni Episcopi Mantinensis, l. in Germania Nuntij, ad Cardinalem Farnesium, 2. Iulij 1538. & ab eo communicata Card. Aleand. in Archiueo Barberinor. <sup>b</sup> Ex Literis Caroli V. ad Ferdinandum Regem 12. Septembris, infra citandis. <sup>c</sup> In mandatis Hispaniam missis ad Poggium Nuntium à Cardin. Farnesio, 12. Octobr. 1538. & Aleandro communicatis: & mandata data eidem Aleandro sunt, in lib. Instructioni in Archiueo. <sup>d</sup> Variè. d. 14. Iulij ann. 1538. <sup>e</sup> Ex Epistola Aleandri Viçenti 14. Iulij

oria  
y Trid.  
1  
V

Pars I.

Y y

ctum

lij 1538. ad Ioannem Blanchettum, Ministrum Cardinalis Ghinucci, & aliis compluribus, postea ad Pontificem & Card. Farnesium datis. f Epist. Nuntij Moroni ad Card. Aleandrum, 2. Augusti & 3. Septembris. 1538.

1538. Atum Wormatiense, quasi fulmen in eius officina laboratum, ac præterea, quippe ingenio præferuido, ad pugnam quam ad pacem strenuiorem. Quin contigerat, vt in penultimo Purpuratorum lectu, cum Pontifex haberet in animo Aleandrum prouehere, cohibitus fuerit, obtento obstaculo, ne id molestum accideret Ferdinando propter concitatum ab illo inuidiam apud Germanos, hominis impetu exasperatos. Cuius rei factus tunc certior Ferdinandus, grauiter indoluit, admonuitque per literas \* Pontificem de re propolita falsitate, de beneuolentia quâ Præsulem illum eximium proferebatur, de grata quâ apud Germanos viuebat commendati nominis memoria, de gaudio quo ipse & vniuersa natio afficeretur, vbi ad primas Ecclesiæ Sedes euectum Aleandrum aspicerent. De hac etiam Regis Germanorumque propensione in actiorem Aleandri fortunam sæpius in eandem sententiam eidem scripserat Moronus Nuntius. Quare motus huiusmodi quò magis improuisus Legato, eò sanè acerbior accidit, incessitque timor, ne Pontifex Reipublicæ bono magis intentus, quam priuatæ administri famæ, seipsum altero \* suscepto reuocaret. Neque sibi ipse defuit, missis ad Pontificem exemplaribus tam epistolæ Regiæ aliâ ad illum scriptæ, quàm iteratæ Nuntij testificationis (à quo hæc ali sensa, \* suum apud animum suspicabatur) de illius nationis erga se beneuolentia: vnde arguebat, minitantem sibi procellam non aliunde ortam esse, nisi vel à calumniis prauorum Consultorum, quibus religiosissimus ille Rex obsidebatur, vel ab ipso Rege, qui nollet rem agitari à viro dignitate conspicuo, ac literis præcellente, sed ab homine minoris notæ, qui à Pontifice delegatus meram gereret Pontificij nominis speciem, sineretque se duci, quò politici ex humanis rationibus conducibilius existimassent. Illius enim rei tractatio duxerat originem à Ferdinandi desiderio subsidij, sibi per Germanos conferendi aduersus Turcas; quod cum à Catholicis negabatur, causantibus necessitatem sese contra Lutheranorum impetum muniendi, tum ab hæreticis, periculum prætentibus molestiæ quâ à factione Catholicorum, quâ à Cæsare sibi inferenda. Hinc Brandenburgicus quamdam concordiæ formam insinuauerat, quâ Lutheranis indulgeretur Eucharistiæ perceptio sub vtraque specie, Sacerdotum coniugia, aliaque à legibus Ecclesiasticis laxamenta, veræ Fidei minimè repugnantia.

Citra iactationem significabat Aleander, ex cunctis qui ab Apostolica Sede delegati eam rem curauerant, à nemine præterquam à se fructum decerptum, per opportunam tolerantiam sibi temperante,

\* Viennâ  
3. Februarij  
1537.

\* In Literis  
iam citatis.

\* Ex notis  
ab Aleandro  
additis ex  
emplo citatæ  
Epistolæ.

\* Apparet  
ex citato  
exemplo Li-  
terarum  
Nuntij Mo-  
roni ad Car-  
din. Farnes-  
ium, 2. Iu-  
nij 1538.

rante, & ardentissimè rem promouente in Comitibus Wormatiensibus, ubi tot difficultatibus superatis extorserat à manibus omnium Principum Ordinumque Germaniæ validissimum telum, quod simul hæresim percelleret, ac Pontificatum communiret. Se cohibuisse tot annos, ne scriptionum acerbitate Lutheranos irritaret, quibus vti nonnulli Catholicorum, ardore magis concitati, quam prudentiâ circumspècti, bili vulnus exulcerarunt. In Augustano Conuentu, ad quem præpeditus morbo missus haud fuerat, cum propinqua concordia spes euanescere cœpit, Melanchthonem suspirasse, *Vtinam adesset hic Aleander, quicum sat scio nos conuenturos!* Antistitem doctrinâ & integritate comprobatum excludi à Cœtibus, ubi de Religione agatur, eo solùm nomine quòd perditis odio sit, haud videri consonum exemplis Ecclesiæ vsu confirmatis: etenim prætextu non absimili agitatum est de excludendo Athanasio à Concilio Sardicensi; & tamen, ne excluderetur eâ constantiâ Patres obstinasse, vt septuaginta Episcoporum Arianorum inde secessionem libentius tulerint. Atque illius sanè viri præsentia in causa fuit, vt in Occidentis Ecclesia veri Canones Nicænæ Synodi, doctrinâque Catholica, vel ipsis schismaticis Græcis consentientibus, perseverent.

Verùm hæc Aleandri defensio plus ponderis quam necessitatis habebat: officia quippe Ferdinandi quò ille remoueretur, nec valida nec diuturna fuere. Sub initium rei agitandæ Protestantes Elynachi ad Rhenum coniuncti postularunt à Ferdinando, vt rei transigendæ potestatem Septemuiris Palatino ac Brádeburgico permitteret. Sed vtrique inter Catholicos minùs erat fidendum; alteri tamquam in Pontificem alieniori, ob datam eius fratri repulsam de Eystadensi Ecclesia adiutoris nomine accipienda; tametsi adeo æquis de causis, vt Ferdinandus eam ceu sanctam commendauerit: Alter, vt dictum est, in Fide nutabat; nec modò ipsius frater Luthe- ro palàm adharebat, sed Septemuir ipse suos populos Lutherana publicè doceri dogmata patiebat. Dissimulanda tamen ea diffidentia visa est, ne patefacta suspicio tales redderet, quales Catholici suspicabantur. Quare Pontifex per diploma traditum Aleandro de concordia Brandeburgicum laudabat, quasi parentis religiosum studium imitantem in errantibus ad rectam semitam reducendis. Idcirco statutum fuit, à Ferdinando ipsis rescribendum, haud licere potestatem illis concedere rem conficiendi, donec responsa Caroli rediissent; sed interea curarent Lutheranos ad honestas condiciones adducere. Ipsi quoque Septemuires iam ab ea peritio- ne recesserant, per Lutheranos habita tamquam iniqua & inuidiosa.

Y y 2

solum.

a Epistola Aleandri ad Pontificem Lintio 14. Septembris 1538.  
b Aleandri Literæ ad Pontificem 1. Octobris & 2. Nouembris 1538.

\* Epistola communis Legati ac Moroni ad Cardinalem Farnesium 18. & 20. Nouembr. 1538.

ori  
y Trid.  
1.  
V

1538. solumque postularunt, ut plena huiusmodi potestas à Cæsare Ferdinando fratri impertiretur.

\* Ex post-  
scripto Lite-  
rarum Valli-  
doletæ 21.  
Septembris  
1538.

Acceperat hic <sup>a</sup> arcana à Cæsare responsa, nihil se posse illi spiciatim mandare, nisi prius cognouisset quid demum Lutherani vellent; quid Pontifex indulgeret, cuius & Legati Aleandri consensu & auctoritate cuncta peragenda, coniunctaque pariter Regi Gallia voluntate, quò causæ fieret propensior. Illud vnum se in præsentia significare generatim, ut per tres gradus ordine procederetur. Primus erat, Ut hæretici ad ritum Catholicorum omnino reuocarentur. Alter, Vbi id assequi non posset, ut illis ea concederentur, quæ neque vel ipsi Fidei obstarent, vel reliquo Christianorum generi offensionem parerent, quò seu in perpetuum, seu ad certum tempus concordarent. Quòd si ne id quidem succederet, tertio loco, Ut cum ipsis pacifceretur inducias quàm minimè posset incommodas: rem suapte naturâ haud talem esse, ut conficienda tam breui tempore videretur, quin prius liceret nouam à se responsionem excipere; sed utcumque res foret, esse in potestate Ferdinandi suo nomine spondere.

Creuerat per eos dies inter Pontificem & Austriacos beneuolentia: cum enim è viuis decessisset Medicæ Cardinalis, non sine timore veneni à Duce Alexandro fratris filio propinati, quòd Florentino Principatui ab eo timeret; deinde verò cum interfecto Alexandro fraude Laurentij, illi ex eadem familia coniunctissimi, ad eundem Principatum accitus esset à Senatu Cosmus, ex eodem quidem, sed non ita proximè ortus sanguine, Margarita notha Cæsaris filia, relicta Alexandri vidua, quamquam à Cosmo, quò nouum Principatum firmaret expetita, à parente tamen Octauiio Farnesio Pauli nepoti desponsa est, eodemque tempore Romam deducta. Et tamen sui tenax propositi Pontifex, medium se inter partem habendi, in beneuolentia pariter Francisci Regis persistebat; ad quam confirmandam, eo planè tempore quo cœptum erat agi cum Cæsare de nuptiis inter <sup>a</sup> Margaritam & Octauium, nescio quid etiam Carolo consentiente, Francisco Regi propositum de collocanda Victoria Octauij sorore in matrimonium Vandomio è Regni sanguine, qui postea per alias nuptias ad folium Navarrae consecutus, eosque progenuit Principes, ad quos extinctâ stirpe Valentia Gallia Regnum deuenit: huic tamen proposito connubio Gallis frigidius tunc aures dedit. Quin Pontifex ad eò se difficilem præbuit in us indulgendis, quæ potestatis erant Ecclesiasticæ, & à Cæsare flagitabantur, ut hic per iocosum aculeum <sup>b</sup> dixerit Farnesio Cardinali.

<sup>a</sup> Ex Epistola Legati Farnesij ad Pontif. 9. Febr. 1540. quæ tñ multis alijs extat in Archiuo Barberinorū.  
<sup>b</sup> Epistola Card. Farnesij ad Pontif. 19. Junij. Tolet. 1539.



1539.

illecebræ ad amplectendam hæresim, per quas à sensibus & avaritiâ trahebantur, obiectâ supremi Principis offensione coercerentur. Postremò, in Principum animis hæresis inualuerat; etenim eo tempore bonorum Ecclesiasticorum cupiditas Septemuiros Galatinum ac Brandeburgicum compulerat ad edicta nouæ sectæ fuentia promulganda.

Accessit ad hæc mors Georgij Saxoniz Ducis, qui tamquam præcipuus in Catholicæ factionis patrocinio, etiam ab hæretica renerationem obrinebat. Huius obitus, quem vnici filij mors antecesserat, nobilem illum Principatum detulit Henrico fratri Luthe-rano. Itaque credita virium imbecillitas præ tam validis aduer-sariis, animorum imbecillitatem obtegebat, eamque prudentiæ no-mine colorabat. Proinde quæuis opera palam impendebatur, ut hæretici per concordiam ad officium reuocarentur. Ac vitâ fun-cto Cardinali Tridentino, qui in Regio Consilio ut auctoritate apud Ferdinandum, ita virili studio Religionis ceteris anteibat, ad consilia debiliora aditus liberior patuit.

Ad eam concordiam transigendam Legatus fuit à Cæsare Iou-nes Vessalius <sup>a</sup> Episcopus Londensis, & Constantiæ (ut Canonum periti loquuntur) Postulatus, qui Romæ duodecim annos exegerat, & fidus Pontifici censebatur. Hic ineunte vere Germaniam ingres-sus, comperit, à Lutheranis indictum ipsorum Conuentum Fran-cofurti <sup>b</sup>, ob suspicionem Catholici fœderis, ut dicemus. Sanctum hoc <sup>c</sup> paulò ante fuerat inter Cæsarem, Ferdinandum Regem, duos Bavariz Duces, Georgium Ducem Saxoniz, aliosque Catholicos Principes, indefessâ Mathiz Heldi prius à nobis laudati sedulitate, quod Smalcaldico Lutheranorum opponeretur, animaduersâ eorum in Cæsarem arrogantia & contumaciâ. Fuit hoc fœdus inftar arcæ Noëticæ, quâ incolumis perstitit Germaniz pars in ea misera-bili eluuiione. Vnde solitus erat Cardinalis Tridentinus dicere, *Hol-dum*, quamuis staturâ breuem, cognomentum illud mereri, quod Germanicè *Heròem* sonat. Dux fœderis constitutus Henricus Brun-suicensis, cuius aliquot literæ ab Hassiæ Lantgrauio interceptæ, sus-picionem armorum contra se Protestantibus incussere. Et quidem Lantgrauio publicæ rei studium priuatâ iniuriâ referbuit, cum in iis literis se descriptum legeret quasi proximum infanz caput.

Ad eum igitur Cœtum se contulit Londensis Antistes. Tria Lu-therani postulauerant, \* Norimbergicæ pacis continuationem, & securitatem ab omni molestia per mutuam promissionem. Quæ dux conditiones pro temporum iniquitate Legato tolerandæ videban-tur.

<sup>a</sup> Habetur in fine vltimæ dissertationis Romam ab Aleandro missæ per suum Secretarium.

<sup>b</sup> Epist. Aleandri ad Cardin. Farnesium, 6 Februarij 1539.

<sup>c</sup> Eiusdem ad eundem Epistol. Augustino 1538.

\* Literæ Viennæ à Cardin. Aleandro ad Cardin. Farnesium, 24. Ian. 1539.

tur. At verò tertia conditio, suprâ quam ferri posset perniciofa erat; nimirum, ita pacem esse declarandam, vt ipsius vi Cæsareum Tribunal supersederet causarum quæstionibus in raptos Ecclesiasticorum bonorum exercitis, vsque ad futurum Concilium. Tam iniulto postulato prætendebatur, Cùm ea bona Religionis nomine Deo fuissent donata, dum Religionis veritas adhuc in controuersia pendebat, pendere pariter in controuersia reliquos articulos cum ea connexos. Quâquam verò id de præterito non plus intulisset damni, quàm iacturam supellectilis, prædiorumq; haud magni pretij; trahebatur tamen in posterum licentiam occupandi opulentiora Ecclesiasticorum prædia, oppida & vrbes, citra Magistratus metum, ac si rebellium patrimonium foret; & ne spes quidē supererat, ex Concilij sententia illa recuperandi, quandoquidē nomine legitimi Cōcilij nihil aliud animo cōcipiebant Lutherani, nisi suorum præconū synagogam.

12. Huic conditioni, quæ dum sedasset hæreticos, multò grauius Ecclesiasticos Ordines perturbasset, reluctatus est Londensis. Quare Palatini ac Brandenburgici operâ, consentientibus Cæsaris ac Ferdinandi Legatis, huiusmodi temperamentum 19. Aprilis initum: Quindecim menses concordia Religionis persisteret, causarumque quæstiones, ob inflictâ iam damna suspenderentur; ita tamen, vt in posterum cautum esset, ne amplius infligerentur. De reliquo, Londensis eâ ductus ratione, quod acceptior Principi minister euadat qui pacem ab illo expetitam potius cum incommodo perficiat, quàm abruptat, eas condiciones accepit, quæ Pontifici ac Cæsari, Regique Ferdinando simul officiebant. Ac Pontifici quidem, quia inter alia de articulo quodam conuenerant, vt scilicet primo Augusti haberetur Norimbergæ congressus de Religione, inter senos vtrimque Theologos, cum Cæsaris ac Ferdinandi Oratoribus; quo in articulo narrabatur, duos Septemuiros enixè operam dedisse, vt esset in Cæsaris arbitratu id significare Pontifici, si fortè vellet ad illum Conuentum suos administratos allegare; sed Lutheranos contestatos esse, se illi Christianæ Religionis Principatum minimè deferre, adeoque non assentiri, vt ad eiusmodi Cœtum aduocaretur: Cæsari verò in eo officiebatur, quod conuentum fuerat (quamquam in articulo seorsim & clanculum, quò melius eius dignitati consuleretur) ne Cæsari, tametsi quindecim mensibus elapsis, reipsâ agere liceret, neque iure, intra illud tempus aduersus Ducem Iuliacensem, Saxonis focerum, & cui Londensis erat subditus, de Gelriæ ditione: Ferdinando denique, ob admissam Saxonis subscriptionem, quâ contestabatur, à se Ferdinandum non agnosci Romanorum Regem.

Ea

\* Habetur in dissertationibus Romanâ à Legato missis num. 15.

oria  
y Trid.  
1  
V

1539.

Ea igitur conciliatio cunctis Catholicis displicuit tum Religionis gratiâ, tum ex politicis rationibus; multoque magis, quia postmodum habito Conuentu Wormatiæ Catholicorum simul ac Protestantium, quo de auxiliis in Turcam decerneretur, statutum est, et non prius esse conferenda, quam controuersiæ Religionis componerentur. Quod palam fecit, Londensem tam incommodis conditionibus voti compotem in eo negotio minimè fuisse; nimirum, ut exoptatæ suppetiæ compararentur, quibus & Germanis defensio, & Austriacis Pannoniæ in tuto forent. Verùm præ ceteris in eam passionem excanduit Aleander, spe delusus, quam conceperat, & quam fecerat Romæ. Vnde <sup>b</sup> cum altercati diu fuissent, ad mittendine an excludendi essent intereâ noui utrimque clien- ac fœderati, ac postremò conuenissent, ne mutuo admitterentur sex mensium spatio, intra quod Cæsari liberum esset, hunc aliosque articulos ratos habere ad integrum præfinitum tempus; Aleander ansam arripuit ad eam concordiam euertendam; studiumque omni conatu, quâ voce apud Ferdinandum, quâ variis dissertationibus apud Pontificem, <sup>c</sup> & efficacius misso ad id hominem qui sibi erat à Secretis, ut Cæsari per eos persuaderetur, ne ipsam ratam haberet, positus ob eius oculos non modò ignominia Sedis Apostolicæ, cuius ipse aduocati ac patroni nomine diu gloriabatur; sed manifesto Religionis periculo in eo congressu, in quo ne minimam quidem spei sublucebat ab hæreticorum factione, quippe hostibus insensissimis; nec fiducia erat habenda ipsis Catholicis, qui colloquio destinarentur, quorum alij hæresim interdum, quam corde prius fouerant, euomebant, alij conscientiam utilitati posthabebant: ex Religionis abiectioe imminere pariter cladem Imperij, sicuti Orientis exemplum documento erat, & ipsi nouæ hæresis motus in Germania comprobauerant; quibus semper aliquid detrimenti vel Cæsaris auctoritas, vel Ferdinandi ditio passæ fuerant. Conabatur Aleander ostendere, Londensem per fraudem egisse, Augustanæ urbis muneribus, Daniq̃ue promissis corruptum; sibi auctoritatem potentiamque in Pannonia affectare; meditari Ecclesiastica vitæ repudium, cui numquam per sacros Ordines sese obstrinxerat: idcirco supra verum exaggerasse robora & arma independentia Lutheranorum, ut quasi adactus formidine maioris in suos Principes cladis, passus fuerit iis incommodis assentiri, quæ priuati lucri spe condita facillè deuorauerat: atque id pluribus eorum firmare Legatus studebat.

Præterea per eundem hominem, qui sibi à Secretis erat, Pontifici significauit.

<sup>a</sup> Aleandri Literæ ad Farnes. 18. Maij 1539. <sup>b</sup> Sc exculat in vltima dissertatione Romam missa.

<sup>c</sup> Extat in Archiu. Vaticano, in Aleandri libro, cui titulus, *Ex tertiana legatione Germanica.*

significavit, Mariam Reginam, Belgij Præsidentem, pravorum hominum consiliis abductam, à fratrum pietate plurimum recessisse; eam Lutheranis per suam administrationem patrocinari; dehortari Septemvirum Treuirensis, & alios, ne in fœdus Catholicorum coirent, perinde quasi voluntati Cæsaris id repugnaret; curare, ut per suum Oratorem retardaretur Orator, à Francisco Rege destinatus ad agendum cum Ferdinando Pontificisq̄ Legato de rebus quæ Religionis prodesse.

1539.

15 Ex altera parte, Londensis Romam scriptis maturè literis, rem actam tuebatur tamquam necessariam arcendis maioribus periculis tunc imminentibus: idemq̄ Cæsaris animo imprimere nifus erat, maturato in Hispaniam itinere. Nec prætermittendum cenfeo quod comperi in literis Contareni Cardinalis, postea, ut à nobis narrabitur, Ratisponam Legati, se ibi Londensis excusationem audisse; quam sibi probabilem videri præ se tulit; tamen non æquè fuerit probata Pontifici, \* qui laudavit quidem humanitatem Londensis à Legato exhibitam, non item fidem: censuitq̄ nullà hominem excusatione purgari posse, seu quòd in eam concordiam Religionis dissonam ultra Cæsaris mandata fuerat progressus; seu certe, quòd in eandem pertraxerat Cæsarem à se perperam de rebus edoctum, cum præsertim duas ante hebdomadas Aleandro Cardinali perscripserit rei postea gestæ prorsus aduersantia.

Habetur in mandatis infra citandis.

\* Literæ Cardinalis Farnesij ad Cardin. Contarenum 24. Maji 1541. in Commentariis Ceruicorum.

16 Sed ad res eius temporis redeamus. Credit Pontifex Aleandro, & ex occasione, quâ post regressum ex Hispania Farnesium Cardinalem nepotem suum eò misit Ioannem à Monte Politiano, ut ob annonæ caritatem frumentum è Sicilia Romæ impetraret, mandata illi tradidit. ex dissertationibus Aleandri propemodum descripta; Dissuaderet Cæsari pacitionum confirmationem, incusata Londensis perfidia, apertisque de Maria Belgium administrante suspicionibus. Sed cum esset in comperto necessitas aliquid indulgendi Germaniæ, malorum è discordia nascentium intoleranti; duo à Pontifice proposita Cæsari. Alterum, quod Mathias Heltius promouebat, ut Generalia Ordinum Comititia indicerentur, quibus interesset Cæsar, adeoque Norimbergense colloquium euitaretur: Alterum, quod Legatus præoptabat, ut Catholicorum fœdus armis & pecuniâ, aliisque adscitis Principibus roboraretur, eaque ratione Lutheranorum pertinacia coërceretur. Vtrumque Pontifex in mandatis proposuit; & quòd spectabat ad fœdus, omnem opem large spondit.

\* Habetur id in mandatis Ioanni datis 9. Aug. & in Literis Card. Farn. ad Aleandrum 18. Aprilis 1539.

17 Indicat Suavis, hæc mandata sibi perspecta: sed dum ea refert,

Pars I.

Z z

bis

orig  
y Trid.  
1.  
V

1539.

bis Pontificem corripit. Primò, & sanè tolerabilius, cum ab eo Paulus inducitur humanarum solum rationum momentis Cæsarem adhortatus, ne pactionibus assentiretur; cum reuera Pontifex tamquam præcipuo validissimoque argumento, studio ipso dimittæ gloriæ vsus sit; certum apud se habere visus, eam nunquam cumque humano commodo à Cæsare posthabendam. Deinde quodam malignitatis abripitur: nisi quatenus morbi vis dici maligna non solet, ubi non latet. Cum Rex Angliæ eâ tempestate secerum edictum in hæreticos promulgasset, quo iubebat Sacramentorum usum retineri, Missæ sacrificium ritè perfici, Religiosorum Ordinum vota custodiri, ad summum quidquid Fides Catholica præcepit obseruari, exceptâ erga verum ipsius Caput obedientiâ, de qua nulla in edicto memorato erat mentio; Pontifex Cæsarem cohortatus est, vt eiusmodi edictum imitaretur, quasi ab Henrico eorum sua crimina emendaturo, atque vt hæreticos admoneret, illum Regem tantum abesse ab eorum secta fouenda, vt potius paratum præ se ferret animum ad se cum Ecclesiâ reconciliandum. Hic verò Paulus III. à Suauis tam concinno deluditur epiphonemate: *se propria utilitas efficit, vt idem homo laudetur, ac vituperetur.* Quasi verò Constantiensi Concilio Ecclesiâ non damnauerit Husli hæreticum, affirmantis omnia hominis probi opera esse bona, & improbi mala: & quasi multa ab Ethnicis gesta, commendata non legantur à sanctis Patribus. At profectò in hoc si erratur, huiusmodi erroris arguere Suauem haud mihi liceret, cum ille semper sibi conflectat in cunctis Pontificum rebus gestis vituperandis, & in cunctis hæreticorum comprobandis.

## CAPVT IX.

*Cæsaris consilium de pactionibus Francofurti habitis. Legatus Farnesij Cardinalis in Hispaniam, eiusque res gestæ. Concilij prorogatio.*

**B**Is modò Suauem ex manifesta fraude peccantem vidimus nunc sapius atque grauius in eadem narratione hallucinatum videamus. Ait missum Româ ad Cæsarem Episcopum Mœtistis Politiani. In quo aded aberrat à vero, vt nondum quidem Sedes ibi Episcopalis fuerit. Missus verò fuit Ioannes Riccius, à Patria *Poltrianus* vocitatus, ex aulicis Farnesij Cardinalis: hic postmodum ad præcipua progressus munera sub Paulo; ac deinde sub Iulio